

nagy irodalomtörténet. A szocialista realizmus helyébe a „diktatórikus igénnyel fellépő posztkommunista szövegirodalom” lépett. Domokos Mátvás „művi vakság” és a „pszeudoirodalom” korában él, és szellemesen így jellemzi ezt: „amiben a 'semmi' se úgy szállong, mintha valaminek lenne a pora”. Olykor megdöbbenve ír „ízlésterrortól”, „álközmegegyezésről”, hisztérikus „értéklottoról”, a békés-békétlen együttélés áldott-áldatlan viszonyairól. Ő mindig az igazi irodalmi értékeket keresi, ír róluk, értékeli. „Leletmentést” végez, beszámol a rejtett cenzúrávilágról, újra szeretné sokakkal „felfedeztetni” Illyést! S míg a Szépirodalmi Kiadóban kitűnő szerkesztők közt jól érzi magát, közben a cenzorok kihúznak, beírnak, műveket „dobnak ki”. Közismert Illyés Gyula *Egy mondat a zsarnokságról* című irodalomtörténeti jelentőségű versének sorsa: 1950-ben írta, először megjelent az Irodalmi Újság 1956. november 2-i számában, majd hosszú hallgatás után a *Menet a ködben* című kötetében 1986-ban (a Szépirodalmi Könyvkiadónál). És amikor Illyést „támadják”, hogy minden időszakban elismert, kitüntetett költő volt, azonnal hozzáteszi Domokos: „1947 és 1955 között neki se jelent meg új verseskötete”. A kortalán két epizóddal jellemezhetjük. Németh László drámakötetét nem akarták kiadni, s különösen nagy „ellen-szenvet” váltott ki politikai körökben a mű címe: „Szerettem az igazságot”. 1955-ben Andics Erzsébet a stockholmi békekongresszusra utazott, vele volt Illyés Gyula is, aki védte Németh Lászlót. Andics Erzsébet indulatosan kifakadt: „Németh László nem szeretheti az igazságot!” S a külvilág és a barátság jellemzésére idézzük Sárközi Márta levélrészletét Németh Lászlónak 1960. május 14-én: „Ebben a szar világban és egyre szarabbnak bizonyult emberek között mégiscsak összetartozunk, és számíthatunk egymásra.”

Különösen erős felelősségérzet élt benne. Weöres Sándor *Öröklét* című versének sorait idézve – „Mert ami egyszer végbement, / azon nem másít semmi rend, / se Isten, se az ördögök: / múltónak látszik és örök” – tudta és világosan megfogalmazta, hogy felelős mindenért, minden tettéért. Ezt az igényességet, magas szellemi színvonalat mindig megkövetelte önmagától egy „következmények nélküli” korban. Felelősséggel keres választ a magyarság sorsát szemmel tartva; felelősséggel választja ki a magyar irodalom nagy alkotóit. Itt Arany János Alkalmi versét idézi, később Babits szavaival lép tovább, Ady Endre versszakát helyezi mottónak (Szerencsés szentendőt kívánok),

Németh László életműve körül filológiai rendteremtést követel, Illyés Gyula franciaországi úti beszámolójára hivatkozik, Szabó Lőrinc verseinek „kielégíthetetlen” életvágáról szól stb. Domokos Mátvás „írói leltárában” minden jelentős magyar alkotó szerepel – különösen érzékeny és mindig biztos minőség-mérlegére téve. Az igényességben, a színvonalban, az igazi értékben élve a magyar irodalomban mindig jól választott. Hihetetlen tömörséggel ömlött belőle az igazi irodalom, pl. Németh László kapcsán: Illyést idézve („az ember jobbra változó”, *Avar*, 1935), Szabó Lőrincet („azt hittem, szép szó vagy erőszak / ér valamit / s az élet, ha sokan akarjuk / megváltozik”, *Különbéke*, 1933) stb. Az esszéiről vallomásával szól Keatstól Illyésig, de máskor az irodalomtörténész pontosságával mélyed el a Magyar Csillag körüli vitákban, támadásokban, szélsőséges törzsű-rásokban, „zsidózásban”, kegyetlen kritikákban (Új Magyarság, Milotay István stb.). A kor félelmetes, pl. 1943 - a megtámadott: Illyés Gyula, aki a *Tüzes trónnal* válaszolt „Egy hírlapi hadjáratra” ajánlással. „Ültesenek trónusodra, másat / akkor sem mondhatok...” (1943).

Adósságtörlesztés Illyés Gyulát olvasva pl. a *Semmi közelít?* című vallomása, beszélgetése. Az egyik kulcskérdés: „divatos-e”, „modern-e” Illyés? Domokos Mátvás ezzel kapcsolatban felidézi Weöres Sándorral való beszélgetését. Olvassák-e a *Zalán futását?* Valószínűleg senki. De a *Zalán futásának* és költőjének létéről tudnak, Vörösmarty él. „Egy írónak, költőnek, nagy szellemi jelenségnek a léte és továbbélése az idő fölött nem föltétlenül az olvasási statisztikák mérlegén dől el, hanem a műveikbe foglalt igazságon – hogy patetikus legyen –, pontosabban azon a módon, ahogyan ezt az igazságot kifejezték. Illyés is reménykedett abban, hogy műve érvényes.” S ezt egy verssel is alátámasztotta. Majd kedves együttléteinek szellemi kapcsolatairól, udvariaskodás nélküli természetesség magatartásáról, „csodafegyveréről”: „az igazán komoly dolgokat királyi iróniával adta elő” Illyés Gyula. Igen, királyi jelenség volt, a társaság központja, a legműveltebb magyar író – Babitsot és Kosztolányit is beleértve –, a nagyság rendkívüliségével, „fájó idegdúc”, aki mindig változtatni, javítani akart a magyarság sorsán. A *Semmi közelít* kései verseiben vall szorongásairól, a XX. század emberének depressziójáról, örökös reménykedéséről, a nemzet, a „malomalji nép” keserű sülyedéséről, örökös számadó-szerrepéről („gyáva a köznapi, percnyi courage / ment embert s honokat” – írta a *Hunyadi keze* című versében). Mindig felmerült Illyésben a magyarság sorsa, az európai fejlődésről való

leszakadás lehetősége, a maga örökös erkölcsi felelőssége. Bibó István mondta: „Kodály Zoltán elmehetett nemcsak egy értelmes és mértéktartó államhatalom, de akár Rákosi Mátvás rendezvényeire is: neki egy dolga volt, örködni a magyar zenekultúra felett.” Illyés Gyula is „számadó” hűséggel őrizte, óvta nemzetét.

A *Nem-múlt múlt* című kötetben felejthetetlenül őrzi Domokos Mátvás a magyar irodalom óriásainak kézfogását, műveiket elemelve, értékelve Németh Lászlótól Illyés Gyuláig. De közben kénytelen-kelletlen keserűen összegezni is kellett a kor értékválságát, társadalmi és irodalmi nyomorúságát. Az irodalomtörténész keserűségén ritkán tört át a remény, s bizakodás, az öröm, az igazi barátság fénye: „Nem szabad, hogy ez a Szabadság, amelyet még nem ismerünk, amellyel még nem is éltünk együtt, csak az idősebb nemzedékek túlélői láthatólag megvillanni egy pillanatra, tizenvalahány napig, lőporfüstben és torkolattüzek fényeinel angyalarcát, mert aztán itt hagyott bennünket, a Szolgátság Házában, egy új rossz világban, új hazug világban értelmét veszítse ismét!”

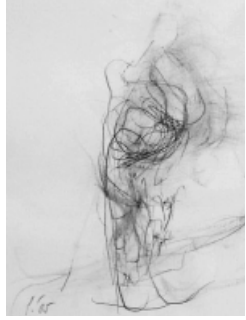
(Nap Kiadó, 2006)

Szekér Endre

Jaime de Angulo: Indián mesék

Mesék korszakai és divatai, időszakos lelkesültségek Micimackóért vagy Babarért, később királykisasszonyokért vagy indián hősökért – szinte minden gyermek felhangoltabb és fogékonyabb korszakát végigkísérik. De valljuk be őszintén, mire a felnőttkor eléri korai határát, ez élményeknek és vágyvilágnak már gyakran csak töredékei maradnak...! Furfangos legények, ördögös kocsisok, leleményes sündisznók vagy bátor nyulak apró sztorijai úgy enyésznek el az idő ködével, hogy legközelebb akkor csudálkozunk rájuk ismét, amikor cseperedő csemetéink polcára kerülnek a régi vagy új meséskönyvek...

Az álmodozó hajlandóságú felnőtt még olykor szőgyelli is egykori vonzalmát a tündérszép királykisasszony mesekönyvi illusztrációja iránt, vagy bőszen tagadni igyekszik, hogy bármikor is elhitte Maugli félelmeinek indokoltságát Sir Khántól, vagy épp el-eljártzik szerelmes hónapjainak átfantáziált délutánjain a Kis herceg tudatos naivságát övező atmoszférával és naiv világgéppel. Indiánokért rajongani ma már nem divat, szinte tudatos felnőttkor kell hozzá és az újkori Amerika népismerete, hogy önérzetes felnőtt a maga morális fennkölségében alkalmi érzelmi szo-

lidaritást vállaljon a rezervátumokba kényszerített indiánok maradványainak mozgalmával, demonstrációival. Az amerikai indiánok éppoly távol vannak, mint az inuit eszkimók, a mongol sámánok, a tibeti boncok vagy az új-guineai pápua emberevők. S dalkincsük, életmódjuk, meseviláguk éppoly ismeretlen immár, mint sokak számára a palóc parasztlányok, az orosz muzsikok vagy az afrikai boszorkányok életvilága.

Talán még ennél az élmény- és emlékvilágnál is sűrűbb kódbé vész a romantikus vagy a realiztikus indián létformákat megörökítő tudástárunk. Néhány bakonyi vagy dunai indiánunk talán kitartóan lelkes maradt, s új kultusza alakul a sámánoknak, táltosoknak és ittazsotókemencéknek, de valójában itt szinte be is fejeződik a magyar indián-szimpátia. S épp ezért, szinte a meglepetésnél is elevebb élményt kínál az a mesekötet, amelynél a kulturális antropológus éppúgy megtorpan, mint a televíziós korszak „indián” kultúrhéroszain felnőtt gyermek, s éppúgy visszahökölnek városi nomádként élő szülők és rózsaszín leányregényeken edződött nagymamák, mint a tekintélyes Ezra Pound, aki „amerikai Ovidiusként” minősítette egyszer *Jaime de Angulo*-t. S kétségtelesen Ovidiusz tragikus hitelessége, Aesopus tanító bája és drámaisága, afrikai mesék tempója és visszafogott poénossága, kínai és indiai mesefolyamok sűrítettsége ötvöződik ezekben a történetekben, amelyek nem az etnológiai „típustanoknak” felelnek meg, hanem a lét indokolhatatlan sűrűségét illusztráló narratíváknak.

Fikció, folklór és fantasztikum karol össze a kötet lapjai fölött. Jaime de Angulo nemcsak nyelvész volt, de a kultúra komplexitásának tudományát, a kulturális antropológiát is kedvtelve gyakorolta. „Természetesen a kaliforniai indiánokról beszélék. Őket ismerem a legjobban. Eredetileg nyelvészként mentem közéjük, hogy tanulmányozzam a nyelveiket és a dialektusaikat; és valamiféle amatőr antropológusként vagy talán filozófusként is. Érdekel a gondolkodás módjuk, életfelfogásuk és a vallási csodák szelleméhez való viszonyuk. Könyvekből és értekezésekből összeszedetet tudományos elméletek szokásos eszköztárával felvértezve mentem oda. De hamar rájöttem, hogy félre kell tennem ezt az egész arzenált, fel kell hagynom a jegyzetfűzetek teleíráásával (kivéve a nyelvészeti megfigyeléseket), és egyszerűen csak együtt kell élnem velük. Ami egyet jelent a makklévevel, a *pinole* kásával (őrölt kukoricából, mesquite babból stb. készült lisztből főzik), a rossz szagokkal, a füsttel, a kosszal meg minden ilyesmivel, és folyton hallani az orvosos emberek végtelen pletykálkodását, civódását és vesze-

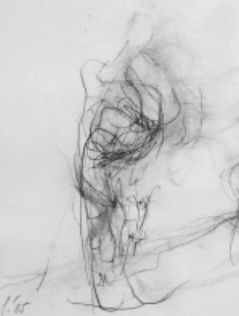
kedését. Nem nehéz az indiánokkal elfogadtatni, hogy te is közülük való vagy. Emberszámba fognak venni, ha elkezdesz rájuk figyelni, és nem teszel fel túl sok (szerintük) bolond kérdést, és főleg, ha azt érzik, hogy őszintén nem tekinted őket alsóbbrendű „vadaknak”.

Amit ebből a világból Angulo felmutat, az egyként kedvére lehet az etnográfusnak, aki szokások, nevek, hiteles történetek alapján „gyűjt fel” egy speciális kultúrát, s az irodalmi műfajok kedvelőjének, aki a mesés és mitikus elbeszéléseket pártfogolja. Midőn a kaliforniai indiánoknál eltöltött negyven év alapján átülteti, továbbszóvi a *pit*, *mitwok*, *pomo* és *karok* törzsekénél hallott meséket, hogy gyermekeinek szórakoztatására szánja őket, már nem törekszik antropológiai hitelességre: „Ezeket a meséket jó pár éve írtam a gyerekeimnek, amikor még kicsik voltak. Néhányat én magam találtam ki. Néhányra emlékeztem – legalábbis egy-két részletre, amelyeket bele-beleszórtam a történetekbe. Néhány részt pedig szinte szóról szóra lefordítottam a feljegyzéseimből. Nem sokat törődtem a tudományos pontossággal. Összekevertem össze nem tartozó törzseket. Néhány nép nálam olyan házban él, amely a valóságban az ország másik részén található (sok különböző szerkezet, sok különböző társadalomszervezet és sok egyéb különbség is van). Úgyhogy ne törődjete ezzel. Ha mélyebben érdekel benneteket a téma, olvassátok a szakirodalmat. Sajnos a legtöbb cikk szaknyelven íródott és tudományos folyóiratokban jelent meg. Viszont a jó, olvasmányos, érdekes beszámoló vagy történetek, amilyeneket néha a magazinokban lehet találni, általában nemcsak pontatlanok, hanem hamis képet is festenek az indiánokról. A romantikus és festői elemek szokásos egyvelegét adják, amely az átlag fehérember indiánokról alkotott elképzeléseit tükrözi.”

Romantikus és mesés, képzelt és hamis, tudományos és hiteles... – elsődleges analógiák ezek az ilyesfajta helyszíneken és lokális történetek mentén. Pedig, mint azt az amerikanista Szeljak György kulturális antropológus is vallja: „*Az eredetileg gyermekeknek szánt mű primer értelmezési rétegei alatt izgalmas, mély filozófiai gondolatok rejlenek. Angulo természetes egyszerűséggel gondolja tovább, formálja át és teszi időtlenné az indiánok történeteit. A fikció azonban nem a tudományos alaposság ellenében íródott, hanem kreatív, izgalmas, felvállaltan új valóságot hoz létre.*” Ez az új valóság pedig, már amennyire ez az Allamokban megjelent kötetekből és könyvsikerből is kihallik, mégiscsak befogadókra talált, s nem csak az indiánok körében. Aminek talán az is oka lehet, hogy Angulo nyíltan és ken-

dőzetlenül, mintha gyermekeknek mondaná, vállalja az őszinte szót, a narratívák minimálprogramját, az elbeszélői szerepet: „Ha azon kapjátok magatokat, hogy nem tudjátok a választ, és valamilyen gépies magyarázatot kerestek, akkor találjatok ki egyet. Ha valamilyen következtetésre vagy csodás valószínűsítésre bukkantok, jusson eszetekbe, amit a hajdani indiánok mondtak: »Így szokták elmondani ezt a mesét. Nem én találtam ki!«” A szerző pedig nem tétozázik, megszövi a meseszövedék puha és hullámzó anyagát, belengi hihető atmoszférával, s alátámasztja a (nem szükségképpen tényszerű, de) hitelesen igaz történetek rendjével. Mert hiszen Ő találja ki, s ebből már igazzá lesz, őszintévé és hitelessé annyiban, amennyiben abból a milióból vétetett, amelyről szól. Mert, mint írja: „... nagyon sok érdekes dolgot fedezhetsz fel a gondolkodásukról. Ha köztük élsz, a tölgyfák alatt heverészel, a felhőket vagy a hangyák vonulását vagy egy kiszáradt tölgyön gubbasztó sólymot figyeled, akkor elpletykáltok, beszélgettek erről-arról, megállapítjátok, hogy egyesek milyen hazugok, vagy két öregember elkezd majd vitakozni azon, hogy ki teremtette a világot, és egy fiatal legény megpróbálja összeegyeztetni a motorokról és elektromos szikráról való tudását az orvoslás és hallás indián képzeteivel. Nagyon hamar azon kapod magad, hogy úgy beszélsz, mint ők, sőt a gondolkodás módjukat is átveszed. Aztán hirtelen eszedbe jut: fehérember vagy, állítólag tudós; és elgondolkozol, hogy vajon most csak hazudsz-e magadnak. Megpróbálsz végiggondolni az egészet. Össze vagy zavarodva. Eltöprengsz azon, hogy vajon visszaröpültél-e a gyermekkorba, a mesék, tündérek, csodák és csodálatos dolgok varázsídejébe. És aztán meghallgatsz még egy történetet arról a korról, amikor az állatok még emberek voltak...”

S vajon mikor is lehetett ez a kor? Miként a világ oly sok népénél, az indián idő is kettős: van a múlt, mely a mitikus ősök idejétől a „mi időnkig”, az élő közösség aktuális idejéig, az elődök-felmenők koráig terjed, s van a jelen, amelyben mindazok élnek, akik egyáltalán léteznek..., több idő pedig nincs, nem is volt, nem is lesz. S ami a jelen, az még együtt él a természet megkurtított, kizsákmányolt, leromlott „érintetlenségével”, a természettel és az állatokkal közös univerzumban. De ennek a világnak léte ad értelmet, formát, létjogot a ma élőknek. Az *Indián mesék* valóban mesekötet, ha úgy tetszik: a jövőndő nemzedékek világról való tudásának, komplexebb ismeretanyagának részeként továbbadható ismeretanyag.

Tanító beszéd, humorforrás, tantörténet, a szellemet gyógyító „Medicine Man” eszköze, a mondások és narratívák tárháza, a tudni érdemes dolgok foglalatja.

Jaime de Angulo eredetileg a saját gyermekeinek írta meséit, ezek azonban bekerültek – 1949-ben, egy évvel a szerző halála előtt – a Berkeley rádióba, ahol Ő maga olvasta fel „Régmúlt történetek”-ként, s vált legendás hírűvé általa. Mint a fordítás alapjául szolgáló amerikai kötetének előszó-írója, Howard Normann méltatta: „a szerző az egész életét a spirituális és intellektuális utazásoknak szentelte. (Egy kínai pergamentekercsen szereplő magányos utazót látok magam előtt.) De Angulo gondolkodhatott volna úgy is, hogy az utazásai során szerzett élményei azáltal őrzik meg az erejüket, ha nem meséli el vagy nem írja meg őket; és az el nem mondott történetekkel „a saját titkos, belső énjét” gazdagítja. Mégis, amikor eszembe jutnak de Angulo csodálatos irodalmi teljesítményei – újságcikkek, levelek, versek, fordítások, novellák, regények és az *Indián mesék* nagyszerű átköltései –, akkor nagyon hálás vagyok azért, hogy beszámolt ezekről a távoli világokról, elsősorban az indián közösségek életéről. Ráadásul mindehhez a legnagyobb tapintattal és alázattal nyúlt, és amennyire csak tudott, eltávolodott az indiánokról alkotott romantikus képünktől. Ennek ellenére, ha figyelembe vesszük Jaime de Angulo sokrétű szaktudását és érdeklődési körét – orvosi képzettséggel rendelkező lótenyésztő, a sámánizmus iránt elkötelezett önjelölt etnológus, Carl Jung a pueblo indiánokkal folytatott beszélgetéseinek fordítója stb. –, akkor mégis egyértelműen egy romantikus alak figurája körvonalazódik előttünk. Az igazság azonban az, hogy a személyes tragédiák durva sebeket ejtettek az életén; számomra nagyon megdöbbentő, hogy a legtöbb írásából mély szomorúság árad. (...) Élete nagy részének egyetlen biztos társa az a vágó volt, hogy megértse az „Első Emberek”, az észak-amerikai bennszülöttek (főleg a kaliforniaiak) iránti vonzódását, és hogy tanulmányozza kozmológiájuk ellentmondásait és gyakorlatban való alkalmazását. Éveken keresztül közöttük élt, nap mint nap beszélgetett velük, hallgatta az idős indián férfiakat és asszonyokat, és folyamatosan lejegyezte a történeteiket. De Angulo iránt érzett csodálatom, tiszteletem és elismerésem annak szól, hogy nagyon jól érzelte volt az emberekhez. Ráadásul az amerikai etnográfia, nyelvészet, történelem és irodalom egyedülálló felívelésének idején élt – és a saját élete is ezt a kimagasló színvonalat testesítette meg. Tanította, illetve szakmai kapcsolatba került Alfred Kroeberrel,

Carl Sauerrel, Robert Lowie-val, Edward Sapirral, Paul Radin-nel és Franz Boasszal az 1920-as, 1930-as években, a 20. századi humanisztikus geográfia és antropológia fénykorában, amelynek elsősorban a kaliforniai Berkeley Egyetem volt a központja. De Angulo valószínűleg a legnehezebben megközelíthető és legprovokatívabb irodalmi figurája volt a beat előtti nemzedéknek, barátja volt Henry Miller, Robinson Jeffers, a zenész Harry Patch. Művei a mai napig érvényesek maradtak. Miller azt mondta róla: „Jaime de Angulo az egyetlen olyan ember, akiről sajnálom, hogy soha nem írtam könyvet.”

Jaime de Angulo tizenhét bennszülött amerikai népcsoport – csak Kaliforniában a karok, a klamath, a modok, a miwok, a paiute, a pomo, a shastan és az achumawi indiánok – nyelvének alapjait sajátította el, lefordította dalaikat és mítoszait, és tüntetően próbálta megőrizni a kihalással fenyegetett kultúrát. Alig fejezte be a *Shasta Szótár és Nyelvtan (Shasta Dictionary and Grammar)* című munkáját, meghalt az utolsó shasta nyelvben beszélő ember. Angulo pedig feladatának tekintette, hogy mert olyan emberek között élt, akik képesek voltak szellemekké válni, neki magának is meg kell próbálnia ezt az utat járni. Nem érezte ugyan, hogy ő, mint írástudó, fölényben lenne a szóbeliség kultúráját és a szimbólumhasználat rejtett jelrendszerét kiválóan ismerő indiánokkal összehasonlítva, de épp a szolgálat elve, a tiszteletadás, és a *pít riverek* szájhagyomány útján terjedő történeteivel hasonlóan a nyelv erőteljes ragyogása segíti létrejönni az *Indián mesék* példázatos produkcióját. Egyszerre tudományos ihletettséggű mű, elbeszélése egy nagyívű, szinte mitologikus történetfűzérnek, és főként a nyelv, a szenvedő-pusztuló fantázia szülte indián szövegek hatásának. Medve Apa testvére, Grizzli és kislánya, Lórió, Prérifarkas Apó, Antilop, Róka Fiúcska és a többiek a prérifalvakra művészetének és a mitológiai múlt jelenidejének szövedékében élnek tovább, átörökítve mindazt, amit az etnológia szakemberei kötetek és gyűjtemények során át hiába gazdagítottak, mert anélkül tették ezt javarészt, hogy közöttük jártak, éltek, hallgattak és ráhangolódtak volna. Mint szereplők, egyszerre emberek és állatok, akik elindulnak a Darvak falujába, de az útjuk során kaland kalandot követ: eljutnak a Sólymok falujába, a Penge emberekhez, és számos más helyre. Útközben a felnöttek mitikus történeteket mesélnek a gyerekeknek, például arról, hogyan perzselte fel Menyét a világot, a Gubó emberről, vagy Erikanner-ről és Erihutiki-ről. Az utazás tulajdonképpen egy beavatás-történet: mindenki sokat tanul az úton látottakból és gazdagabban, de

ugyanakkor a tudással együtt járó sok-sok megválaszolatlan kérdéssel a fejében tér vissza az otthonába. Az *Indián mesék* így egyszerre felnőtt- és gyerekmese is, mitologikus történetfűzér, amelyet a valóság elemei színeznek át, s ebben teljesül ki az *anekdotikus nyelvészet*, amely bizonyos fokig *önéletrajzi nyelvészet* is Angulo esetében. Negyvenévi indián tapasztalat, rítusok, ünnepek, hitek és látomások, tréfák és kitalációk gazdag ötvözete ez a könyv. Szerzője, aki 1887-ben született Párizsban, épp a korai amerikai etnográfia, a serkenő tájnyelvészet, az éledő „nemzethistória” sajátlagos felívelése idején élt több évtizedig a csendes-óceáni partvidék indián törzseinél. De Angulót az *Indián mesék* mellett talán az 1921-ben a pít rivereknél tett első látogatása nyomán írt nyelvészeti tárgyú beszámolója alapján ismerték meg inkább (a címe *Indiánok munkaruhában /Indians in Overalls/*), amely Howard Norman véleménye szerint „a legeredetibb, legelfogulatlanabb és arcátlanul mulatságos bemutatása egy fehér embernek, aki igyekszik megbirkózni a bennszülött amerikaiak mítoszának és nyelvének bonyolultságával”.

Jaime de Angulo 1950-ben halt meg Berkeley-ben. Meséi nyomán az a nosztalgia ébred az olvasóban, amely a soha-meg-nem-élt világok megismerésekor lepi meg az embert. Szereplői valahol a kihalt prériin „lesik meg” a Borges időtlen idejében élő, Karl May által sohasem látott, Franz Boas által évtizedekig tanulmányozott univerzumot, a Természet és az Ember közös világát s a „kihalt” ideális harmóniát.

Az *Indián meséket* Varró Zsuzsa (a kötetben szereplő verseket Varró Dániel) fordította magyarra, olyasfajta gyerekfelnőtt stílusban, amelyről első pillanatban messzire süt, hogy mese, ugyanakkor telítődik a visszafogott, zord közlések és evidens szimbólumok sokárnyalátú atmoszférájával... Mintha indián ködök, hétköznapi józanságok és misztikus párák lengenek be, éppúgy, miként az irodalom-história megannyi nagy alkotását.

„Mindenki nevetett. – Itt a vége – fejezte be Prérifarkas –, de az a mese igazi vége, ha ezt mondod: *solwat bolwat jolwat buhulwat... sūu... kajan hi bek gurkaszikaszi pi kha 'a' he 'e' whiae sobakigagam*. Nyugatról, délről, északról, keletről a kacsák alacsonyán szállnak a tó fölé, és kibontják a hajnalt. Azért van ez, mert régen az egyik mesét mondták a másik után egészen hajnalig.

– Te jó ég! – kiáltotta Lórió. – És MIKOR aludtak?

– Amikor nem mondtak meséket, te Nagyokos – mondta Róka...”

(Jaffa Kiadó, 2006)

A. Gergely András